

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง ในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี
The Extension for Beekeepings of Beekeeper in Kanchanaburi, Saraburi and Lopburi Provinces

รุ่งอรุณ อันสุตใจ (Rungaroon Onsudjai)¹ เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalerm Sak Toomhirun)² จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ (2) การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ (4) ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ในจังหวัดกาญจนบุรี สระบุรีและจังหวัดลพบุรี ประชากรเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยการสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย สมรสแล้ว มีอายุเฉลี่ย 50.10 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ไม่มีสถานภาพทางสังคม ไม่ได้เป็นสมาชิกและไม่ดำรงตำแหน่งในกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.15 คน เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินเฉลี่ย 26.0 ไร่ มีต้นทุนในการเลี้ยงผึ้งเฉลี่ย 296,906.61 บาท/ปี น้ำผึ้งที่ได้เฉลี่ย 7,213.33 กิโลกรัม ประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้งเฉลี่ย 8.37 ปี แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ใช้ทุนตัวเองทั้งหมด (2) มีรังผึ้งเฉลี่ย 124.30 รัง และการตั้งรังผึ้ง เกษตรกรร้อยละ 96.7 ทั้งหมดตั้งรังผึ้งในสวนลำไย มีการเคลื่อนย้ายรังร้อยละ 86.2 เปลี่ยนนางพญาปีละ 1 ครั้ง โดยผลิตและขยายพันธุ์เอง การให้น้ำหวานทั้งหมดให้ความหวานโดยใช้น้ำตาลทรายขาว ร้อยละ 76.7 มีการให้เกสรเสริม โดยร้อยละ 66.7 ให้เกสรเทียม คือ bee power (3) การปฏิบัติการเลี้ยงผึ้งของเกษตรกรตาม GAP พบว่า ส่วนใหญ่การปฏิบัติการเลี้ยงผึ้งตาม GAP ในระดับมากที่สุด (4) เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมความรู้เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งในระดับมากที่สุดในเรื่อง ด้านการตลาด การจัดทำมาตรฐานฟาร์มผึ้ง และการจัดการเลี้ยงผึ้งในฤดูดอกไม้บาน (5) เกษตรกรต้องการวิธีการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ได้แก่ การฝึกปฏิบัติ และการทัศนศึกษา การสาธิต และการบรรยาย ในระดับมากที่สุด ต้องการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ผ่าน 3 ช่องทาง คือ บุคคลที่เป็นราชการ คุ้มมือ และอินเทอร์เน็ต (6) ประเด็นปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ การจัดการเลี้ยงผึ้งช่วงหลังฤดูดอกไม้บาน ช่วงฤดูดอกไม้บาน และช่วงก่อนฤดูดอกไม้บาน (7) ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ คือ ให้ภาครัฐประชาสัมพันธ์การบริโภคน้ำผึ้ง ประโยชน์ของน้ำผึ้ง และประชาสัมพันธ์ลดใช้สารเคมีในการฉีดป้องกันศัตรูพืชที่ถูกต้อง เพื่อลดการใช้สารเคมีในพืชอาหารของผึ้ง

คำสำคัญ การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ เกษตรกร การส่งเสริม

¹ นักศึกษาหลักสูตรตรรกศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
waranya@fsc.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แผนกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร. แผนกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic social and economic conditions of beekeepers (2) the beekeeping of beekeepers (3) problems and recommendations for beekeeping (4) the extension needs of beekeepers in Kanchanaburi, Saraburi, and Lopburi province. Population of this research was 30 beekeepers. Quantitative data was collected by interview and qualitative data was by in-depth interview. The data then was analyzed by using frequency, percentage, minimum value, maximum value, average, standard deviation, and content analysis. The findings (1) most of the beekeepers were male and married with the average age of 50.10 years. They were graduated with bachelor degrees with no social status, membership status or position in the group. The average household member was 4 people with the average laborer within the household of 2.15 people. They owned the average land deed 26.0 Rai. The production cost for beekeeping was averagely at 296,906.61 Baht/year. The average honey produced was 7,213.33 kilograms. They had the average experience in beekeeping for 8.37 years. The entire funding for beekeeping was from their fund. (2) The average number of occupied bee hives was 124.30 with bee hive setting conditions: 96.7% of all the beekeepers who set the bee hive in longan farm had moved the hives 86.2 % changed the queen bee 1 per year by self-producing and breeding. The sweetening method, all was sweetened by using white sugar. 76.7% used supplemental pollen. 66.7% used fake pollen which was bee power (3) the operation of beekeeping of the beekeepers according to GAP found out that the operation according to the GAP was at the highest level (4) the beekeepers had the highest level of needs in beekeeping technology extension on marketing, standard bee farm organizing, and beekeeping management during blooming season (5) the beekeepers wanted the communication method for beekeeping extension such as practicum, field trips, demonstration, and lecture at a high level. They also wanted to receive the beekeeping extension through 3 channels: official personnel, manuals, and internet (6) the most problematic issue was the beekeeping management after the blooming season, during the blooming season, and prior to the blooming season (7) recommendations for beekeeping were to request the government sector to promote honey consumption and its benefits and to encourage the correct method in decreasing chemical usage to spray with the purpose of pest control to lower the chemical level of the bee's food.

Keywords: Beekeeping, Beekeeper, Extension

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 The 8th STOU National Research Conference

บทนำ

การเลี้ยงผึ้งในประเทศไทยเริ่มเมื่อประมาณปี 2496 โดยศาสตราจารย์หลวงสมานวรกิจ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้นำผึ้งพันธุ์อิตาเลียนจากประเทศออสเตรียมาเลี้ยงที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรก ในปี 2514 – 2518 ประเทศไทยและได้หันมีความสัมพันธ์ทางการทูต โดยได้ส่งนักวิชาการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้หลายคนมีความรู้เรื่องผึ้งเป็นอย่างดีและมีโอกาสมาศึกษาสภาพแวดล้อมของภูมิประเทศทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย และเห็นว่ามีความพร้อมเหมาะสมที่จะเลี้ยงผึ้งพันธุ์ต่างประเทศ จึงได้มีการส่งพันธุ์ผึ้งเข้ามาทดลองเลี้ยงซึ่งเป็นงานศึกษา และทดสอบภายใต้โครงการพระราชดำริโดยมีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นหน่วยประสานและรับผิดชอบ ต่อมาช่วงระหว่างปี 2519 - 2552 มีนักธุรกิจเอกชนในประเทศไทยรวมกลุ่มกันจัดตั้งบริษัทประกอบธุรกิจเลี้ยงผึ้ง จนได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งซึ่งเป็นคนไทยได้มีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์อย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมา (กรมส่งเสริมการเกษตร 2557:1-2) การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในประเทศไทยได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จากมีเกษตรกรที่ประกอบอาชีพการเลี้ยงผึ้งในปี 2559/60 ที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง จำนวน 1,200 คน มีจำนวนรังผึ้ง 303,500 รัง ได้ผลผลิตน้ำผึ้งประมาณ 9,105 ตัน ซึ่งประเทศไทยมีความหลากหลายแหล่งพืชอาหารผึ้ง เช่น ลำไย ลิ้นจี่ เงาะ นุ่น สาบเสือ ชี้เก๋ย่าน ยางพารา งาม และทานตะวัน เป็นต้น การเลี้ยงผึ้งจึงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการ การเลี้ยงผึ้งจึงก่อให้เกิดการจ้างงานในระดับชุมชนมากกว่า 10,000 ราย โดยในปี 2559/2560 มีปริมาณการส่งออกน้ำผึ้งจำนวน 8,267.58 ตัน คิดเป็นมูลค่า 638.48 ล้านบาท (สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้า เกษตร 2560:96) ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นประโยชน์อย่างมากมายหลายอย่าง ได้แก่ น้ำผึ้ง (honey) ไขผึ้ง (bees wax) เกสรผึ้ง (pollen bee) นมผึ้ง (royal jelly) พรอพอลิส (propolis) และอื่นๆ

ผึ้งพันธุ์เป็นแมลงที่ช่วยผสมเกสรเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ทำให้พืชมีการผสมเกสร ช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิต และทำให้รูปทรงของผลผลิตไม่บิดเบี้ยวได้คุณภาพ การที่ผึ้งพันธุ์ช่วยผสมเกสรทำให้เกิดความหลากหลายของพืชในธรรมชาติ การเลี้ยงผึ้งพันธุ์จึงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้และเป็นประโยชน์อย่างมากมายให้แก่เกษตรกรและระบบนิเวศในธรรมชาติ ในประเทศไทย จังหวัดกาญจนบุรี สระบุรี และจังหวัดลพบุรี เป็นพื้นที่ที่นิยมเลี้ยงผึ้งพันธุ์ (กรมส่งเสริมการเกษตร) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีพืชอาหารหลายชนิดที่ให้น้ำหวานและเกสร เช่น ทานตะวัน งาม ลิ้นจี่ ข้าวโพด นุ่น บัว ผักเสี้ยนผี ที่ใช้สำหรับการเลี้ยงผึ้งพันธุ์

เนื่องจากการเลี้ยงผึ้งพันธุ์เป็นอาชีพหนึ่งที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรเป็นอย่างดี ซึ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งจะต้องเข้าใจขั้นตอน และวิธีการเลี้ยงที่ถูกต้องจึงจะประสบผลสำเร็จ โดยสามารถเลี้ยงผึ้งเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักได้ จึงถือว่าอาชีพการเลี้ยงผึ้งเป็นทางเลือกใหม่ของเกษตรกร แต่การเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในจังหวัดกาญจนบุรี สระบุรี และจังหวัดลพบุรี มีจำนวนเกษตรกรลดลง และในบางพื้นที่ ยังไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งประสบกับปัญหาต่างๆ ในการเลี้ยงผึ้ง ดังนั้นการวิจัยเพื่อศึกษาการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในจังหวัดกาญจนบุรี สระบุรี และจังหวัด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 The 8th STOU National Research Conference

ลพบุรีเพื่อที่จะได้รับการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ทั้งสามจังหวัด มีการใช้เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งอย่างไรมีพืชอาหารอะไรบ้าง มีปัญหาในการในการเลี้ยงผึ้งอย่างไรบ้าง จะทำให้สามารถวางแผนในการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ตลอดจนหาแนวทาง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปถ่ายทอดและเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ บังเกิดผลดีให้กับเกษตรกร นำไปปรับปรุงและแก้ไขปัญหาดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาการเลี้ยงผึ้งของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัย ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสม (mixed method) ซึ่งเป็นการใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพมาร่วมกันศึกษาหาคำตอบของงานวิจัย โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ในเขตภาคกลาง จากกลุ่มส่งเสริมแมลงเศรษฐกิจ สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร จำนวน 30 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด

ผู้วิจัยกำหนดแบ่งการวิจัย เป็น 2 ขั้นตอน คือ **ขั้นที่ 1** เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ลักษณะคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ (closed-ended questions) เป็นข้อคำถามที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งเป็น 4 ตอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุดของข้อมูล ค่าสูงสุดของข้อมูล ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน **ขั้นที่ 2** เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างจำนวน 14 ประเด็น โดยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งพันธุ์ บันทึกเสียงและภาพถ่าย จากนั้นจึงทำการถอดการบันทึกเสียง และวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามประเด็นที่กำหนดไว้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งใช้สถิติพรรณนา ประกอบด้วยความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ อธิบายประเด็นดังนี้

สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 83.3 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.10 ปี ร้อยละ 83.3 สมรสแล้ว ร้อยละ 46.7 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 2.15 คน ร้อยละ 93.3 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 70.0 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม ร้อยละ 43.3 ประกอบอาชีพทำสวน มีรายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 2,217,011.90 บาท/ปี และมีรายได้ต่อปีของครัวเรือนนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 1,248,086 บาท/ปี เกษตรกรเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน เฉลี่ย 2.05 ไร่ ร้อยละ 56.7 เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน 1-10 ไร่ สภาวะหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 1,042,777.78 บาท/ปี ต้นทุนในการเลี้ยงผึ้งเฉลี่ย 296,906.61 บาท/ปี ปริมาณน้ำผึ้งที่ได้เฉลี่ย 7,213.33 กิโลกรัม มีประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้งเฉลี่ย 8.37 ปี และแหล่งเงินทุนในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ร้อยละ 60.0 ใช้ทุนตัวเองทั้งหมด

สภาพการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์เฉลี่ย 124.30 รัง สภาพพื้นที่ในการตั้งรังผึ้ง ร้อยละ 93.3 ตั้งในสวนลำไย เกษตรกรมีการเคลื่อนย้ายรังทั้งหมด โดยร้อยละ 90.0 เคลื่อนย้ายภายในจังหวัด การใช้นางพญาผึ้งในการเลี้ยงผึ้ง ร้อยละ 86.7 ผลิตและขยายพันธุ์เอง ทั้งหมดให้น้ำหวานแก่ผึ้งโดยใช้น้ำตาลทรายขาว ร้อยละ 53.3 มีการให้เกสรเสริมกับผึ้ง ร้อยละ 33.3 ให้เกสรเทียม bee power ผลิตภัณฑ์ผึ้งที่เกษตรกรผลิตได้ ทั้งหมดเป็นน้ำผึ้ง น้ำผึ้งที่เก็บได้ ร้อยละ 90.0 เก็บจากดอกลำไย ช่องทางการจำหน่ายน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์ผึ้ง ร้อยละ 70.0 จำหน่ายเองและขายส่ง

การปฏิบัติการเลี้ยงผึ้งของเกษตรกรตามมาตรฐาน GAP พบว่า เกษตรกรปฏิบัติการเลี้ยงผึ้งตามมาตรฐาน GAP ในระดับปฏิบัติมากที่สุด 10 ข้อ โดยข้อปฏิบัติเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ทำเลที่ตั้งของฟาร์มผึ้ง การจัดการเลี้ยงผึ้งฤดูดอกไม้บาน การจัดการด้านผลผลิต การจัดการเลี้ยงผึ้งก่อนฤดูดอกไม้บาน การจัดการด้านสุขภาพผึ้ง การจัดการเลี้ยงผึ้งหลังฤดูดอกไม้บาน การจัดการด้านบุคลากร การจัดการภายในฟาร์มผึ้ง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.91 4.91 4.80 4.78 4.69 4.65 4.57 4.51 ตามลำดับ

ระดับความสำคัญของปัญหาในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรเห็นว่าปัญหาโดยรวมมีปัญหาในระดับมากเมื่อพิจารณารายปัญหา พบว่า ประเด็นปัญหาที่สำคัญในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ปัญหา โดยมีประเด็นปัญหาที่สำคัญเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ การจัดการเลี้ยงผึ้งช่วงหลังฤดูดอกไม้บาน การจัดการเลี้ยงผึ้งช่วงฤดูดอกไม้บาน การจัดการเลี้ยงผึ้งช่วงก่อนฤดูดอกไม้บาน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.50 4.30 4.23 ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่าเกษตรกร ร้อยละ 30.0 มีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐประชาสัมพันธ์การบริโภคน้ำผึ้ง ประโยชน์ของน้ำผึ้ง และประชาสัมพันธ์การใช้สารเคมีในการฉีดป้องกันศัตรูพืชที่ถูกต้อง เพื่อลดการใช้สารเคมีในพืชอาหารของผึ้ง

ระดับความต้องการส่งเสริมความรู้เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกร มีความต้องการความรู้ในระดับมากที่สุดเท่ากันในเรื่องการตลาด และความรู้การจัดทำมาตรฐานฟาร์มผึ้ง รองลงมาเป็นการจัดการเลี้ยงผึ้งในฤดูดอกไม้บาน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.47 4.40 ตามลำดับ

ระดับความต้องการช่องทางในการส่งเสริมการเกษตร พบว่า ช่องทางในการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ที่มีความต้องการนำมาใช้มาก จำนวน 3 ช่องทาง คือ หน่วยงานทางราชการ คู่มือ และอินเทอร์เน็ต โดยมีค่าเฉลี่ย 3.84 3.39 3.47 ตามลำดับ

ระดับความต้องการวิธีการสื่อสารในการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการวิธีการสื่อสารในระดับมากที่สุดเท่ากัน ได้แก่ การฝึกปฏิบัติ และการทัศนศึกษา การสาธิต และการบรรยาย โดยมีค่าเฉลี่ย 3.85 3.50 3.48 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการถอดเทปสัมภาษณ์ กำหนดรหัส (coding) การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ได้ผลการศึกษาดังนี้

ประวัติการเลี้ยงผึ้งของเกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์

เกษตรกร เป็นเพศชายมีอายุเฉลี่ย 59.8 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การเลี้ยงผึ้งเฉลี่ย 14.6 ปี มีรังเฉลี่ย 162.9 รัง และมีจำนวนผลผลิตเฉลี่ย 6,457.14 กิโลกรัม

สภาพพื้นที่ในการตั้งรัง พบว่า เกษตรกรทั้งหมดตั้งรังผึ้งในสวนลำไย และ ร้อยละ 14.3 ตั้งในสวนลิ้นจี่

การเคลื่อนย้ายรัง พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการเคลื่อนย้ายรัง ขนย้ายรังโดยใช้รถบรรทุกขนาด 10 ล้อ ไปยังจังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดจันทบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดกาญจนบุรี

นางพญาผึ้ง พบว่า เกษตรกรมีการเปลี่ยนนางพญาผึ้ง ตั้งแต่ปีละ 1 ครั้ง ถึง 2 ปี 1 ครั้ง นางพญาผึ้งได้มาจากเพาะขยายเอง นางพญาได้รับการสนับสนุนศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จังหวัดเชียงใหม่ และลักษณะนางพญาที่ดี ไข่เก่งและสม่ำเสมอทั้งคอนรังผึ้ง ไม่ดุร้าย เชื่อง ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ไม่หนีรังง่าย ด้านทานโรคและศัตรูผึ้งได้ดี

การให้น้ำหวานและเกสร พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการให้น้ำหวานในการเลี้ยงผึ้งโดยใช้น้ำตาลทรายขาวทั้งหมดให้เกสรเทียม ในการเลี้ยงเกษตรกรส่วนใหญ่ให้เกสรเทียมโดยใช้ bee power ซึ่งเป็นเกสรเทียม และให้เกสรธรรมชาติ จากดอกข้าวโพด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

การเปลี่ยนคอนฟิ่ง พบว่า เกษตรกรทั้งหมดเปลี่ยนคอนฟิ่งที่ใช้ในการเลี้ยงผึ้ง หลังจากใช้มาแล้วประมาณ 2 ปี เกษตรกรเปลี่ยนคอนฟิ่งจากการสังเกตคอนมีลักษณะสีดำ และนำคอนเก่าไปแลกเปลี่ยนการซื้อแผ่นรังเทียมกับบริษัท จากราคาแผ่นรังเทียมราคาละ 22 บาท ลดเหลือแผ่นละ 18 บาท ส่วนคอนเก่าทางบริษัทจะนำไปหลอมทำไขผึ้ง

การจัดการผึ้งก่อนฤดูดอกไม้บาน พบว่าเกษตรกร มีการจัดการผึ้งก่อนฤดูดอกไม้บาน ดังนี้

เกษตรกรเตรียมผึ้งงานที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่ต่ำกว่า 50,000-60,000 ตัว และผึ้งงานที่ออกจากดักตั้งแต่ 21 วัน ขึ้นไป นางพญาผึ้งคัดเลือกมาจากสายพันธุ์ดี ไม่ควรเป็นนางพญาที่มีอายุมากแล้ว ในการเลี้ยงผึ้งควรมีการเปลี่ยนนางพญาปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากนางพญาทำงานตลอดทั้งปี เตรียมคอนฟิ่งที่ดึ่งหลอดรวง อย่างน้อย 10 คอนต่อรัง เพราะ ผึ้งจะเก็บน้ำหวานไว้ในหลอดรวง ถ้าไม่มีคอนที่ดึ่งหลอดรวง มีแต่แผ่นรังเทียม ผึ้งจะเสียเวลาในการสร้างหลอดรวง ทำให้เสียโอกาสในการเก็บน้ำหวานได้เต็มที่ และเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บน้ำผึ้งให้มีความพร้อมในการใช้งาน ได้แก่ ถังปั่นน้ำผึ้ง ถังเก็บน้ำผึ้ง มีดปาดน้ำผึ้ง แพลงปิดผึ้ง พาหนะสำหรับการขนย้ายและสถานที่ที่จะนำน้ำผึ้งไปเก็บไว้

การจัดการผึ้งในฤดูดอกไม้บาน พบว่า เกษตรกรมีการจัดการผึ้งในฤดูดอกไม้บาน ดังนี้

เกษตรกรสังเกตและระมัดระวังไม่ให้ผึ้งถูกสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในสวนผลไม้ เช่น ลำไย ลิ้นจี่ และเงาะ เพราะเสี่ยงต่อการที่ผึ้งจะได้รับอันตรายจากสารเคมี จึงจำเป็นที่เกษตรกรต้องทราบถึงระยะเวลาที่ชาวสวนที่เรา นำรังไปตั้งในไร่มีการบินของผึ้งทำการฉีดพ่นสารเคมีฆ่าแมลง ในพื้นที่ที่เป็นพืชอาหารต้องมีปริมาณมากพอที่ผึ้งจะเก็บน้ำหวานมาไว้ในคอนฟิ่งสำรวจสวนผลไม้ที่ไม่ฉีดสารเคมี โดยสอบถามจากเจ้าของสวนและสวนข้างเคียงว่ามีการฉีดสารเคมีหรือไม่เพราะถ้าฉีดสารเคมีทำให้สูญเสียผึ้งจำนวนมาก และไม่สามารถเก็บน้ำผึ้งได้

การตั้งรังผึ้ง ส่วนใหญ่ มีการตกลงกับเจ้าของสวนโดยเสียค่าวางรังผึ้งๆ ละ 20 บาท รองลงมา โดยให้น้ำผึ้งกับเจ้าของสวน และไม่เสียค่าใช้จ่ายในการตั้งรังผึ้ง เนื่องจากผึ้งช่วยผสมเกสรทำให้เพิ่มจำนวนผลผลิตไม้ผลซึ่งเป็นผลดีกับเจ้าของสวน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 ปฏิทินพืชอาหารของฝั่งพันธุ์ (ช่วงฤดูดอกไม้บาน)

ชื่อพืช	ระยะเวลาดอกไม้บาน												ประโยชน์ต่อพืช	
	มค.	กพ.	มีค.	เม.ย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.	น้ำหวาน	เกสร
1. ลำไย	←→						←→				←→		✓	
2. ลิ้นจี่	←→												✓	
3. ดอก พุดซ้อน										←→			✓	✓
4. ดอกเงาะ		←→											✓	
5. สาบเสือ											←→		✓	
6. ดอกนุ่น	←→												✓	
7. ดอกงา		←→											✓	
8. ข้าวโพด	←→												✓	✓
9. ไมยราบยักษ์									←→				✓	✓
10. ผักเสี้ยน	←→												✓	
11. มะม่วง	←→												✓	
12. บัว	←→													✓

การเก็บผลผลิตน้ำผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรมีการจัดการผึ้งก่อนฤดูดอกไม้บาน ดังนี้

1) การเตรียมอุปกรณ์ การเก็บผลผลิตน้ำผึ้งเกษตรกรต้องเตรียมอุปกรณ์ให้มีความพร้อมในการทำงาน เช่น ถาดรองรวงผึ้ง ถังสกัด มีดปาดไขผึ้ง แปรงขัดผึ้ง ตะแกรงกรองน้ำผึ้ง ถังน้ำล้างมือ แกลลอนใส่น้ำผึ้ง กรวยกรอกน้ำผึ้ง เป็นต้น

2) การคัดเลือกรัง ช่วงฤดูเก็บน้ำหวาน เกษตรกรต้องทำการคัดเลือกรังผึ้งที่ดีที่สุด การเก็บน้ำผึ้งเลือกเก็บเฉพาะคอนผึ้งที่ปิดฝาหลอดรวง 30 - 70 เปอร์เซ็นต์ และป้องกันการปนเปื้อนตัวอ่อนในน้ำผึ้ง ห้ามเอาคอนหนอน ไข มาสแตนน้ำผึ้งเด็ดขาด เพราะทำให้หนอนและไข่ตายได้ และ ตัวอ่อนทำให้น้ำผึ้งคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน

3) มาตรฐานน้ำผึ้ง น้ำผึ้งที่เก็บตามมาตรฐานจะมีความชื้นไม่เกิน 21 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ไม่เกิดฟองอากาศ แต่ถ้าน้ำผึ้งมีความชื้นทำให้เกิดการหมัก จะทำให้น้ำผึ้งบูดเสียง่าย ทำให้น้ำผึ้งที่ได้ไม่มีคุณภาพ

4) การเก็บผลผลิตน้ำผึ้ง มีข้อปฏิบัติดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

(ก) ใช้แปรงปัดหรือเขี่ย โดยดึงรังผึ้งออกมาทีละคอน แล้วใช้แปรงที่มีขนอ่อน ปัดตัวผึ้งให้หลุดจากคอนให้หมด ทำทุกคอน

(ข) นำคอนที่ได้มาปาดฟาลอดตรงน้ำผึ้งออกด้วยมีดปาดตรง

(ค) นำคอนผึ้งมาใส่ถังสลัดน้ำผึ้ง ทำการสลัดน้ำผึ้ง โดยเหวี่ยงสลัดน้ำผึ้งให้หมดจากฟาลอดตรง แล้วนำคอนเปล่าที่สลัดออกหมดแล้ว ไปใส่ในรังเลี้ยงผึ้งเหมือนเดิม ผึ้งงานจะเก็บน้ำผึ้งมาไว้ในฟาลอดตรง

(ง) นำน้ำผึ้งที่ได้มากรองด้วยตะแกรงหยาบ และกรองละเอียดเพื่อกรองเศษไขผึ้ง และตัวผึ้งออกในขั้นต้น หลังจากนั้นนำมาใส่ถังบ่ม บ่มไว้ 15 - 20 วัน เพื่อให้เศษไขผึ้ง เกสร และผงละเอียดลอยขึ้นมาบนผิวน้ำผึ้ง

(จ) กรณีที่เกษตรกรขายส่งให้บริษัทก็จะขายเป็นถัง ถังบรรจุขนาด 300 กิโลกรัม แต่ถ้าบรรจุขวดขายเอง ควรเลือกภาชนะบรรจุที่สะอาด อย่าเพิ่งปิดฝาขวดทันทีรอให้น้ำผึ้งนิ่ง ไม่มีฟองอากาศ ไว้ให้ขำคินก่อนจึงปิดฝาขวด ซีลฝาขวดให้เรียบร้อย นำไปจำหน่าย

การจัดการผึ้งหลังฤดูดอกไม้บาน พบว่า เกษตรกรมีการจัดการผึ้งหลังฤดูดอกไม้บาน ดังนี้

1) เป็นช่วงที่ฟักฟั่นผึ้งที่เก็บน้ำผึ้ง เพราะภายในรังจะไม่มีอาหาร และบางรังถูกสารเคมี ทำให้น้ำผึ้งตายจำนวนมาก ควรมีการตรวจรังผึ้ง ถ้าพบคอนผึ้งที่ไม่มีไข หนอน หรือดักแด้ ให้นำออกมาจากรัง

2) รังผึ้งที่มีปริมาณประชากรที่หนาแน่นมาก 7 คอนขึ้นไป ให้ทำการแยกรัง เพื่อเพาะขยายจำนวนรังผึ้ง

3) เมื่อทำการแยกรัง หรือลดคอนผึ้งเรียบร้อยแล้ว ให้นำรังผึ้งเข้าหาแหล่งอาหาร(เกสร) พร้อมเสริมแผ่นฐานรังผึ้ง และให้น้ำตาลรังผึ้งที่มีนางพญา ส่วนรังแยก หรือรังขยายที่ไม่มีนางพญา ให้เฉพาะน้ำตาล ปลอ่ยให้สร้างหลอดเพาะนางพญาตามธรรมชาติ

4) ย้ายรังผึ้งออกจากพื้นที่เก็บน้ำหวาน เพื่อนำผึ้งมาเตรียมความพร้อมก่อนการรวมรัง โดยย้ายมาในพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำหวาน ทำการลดคอนผึ้ง หรือรวมรัง โดยการตรวจดูรังผึ้งทุกรัง รังไหนไม่สมบูรณ์

ผลิตภัณฑ์ผึ้งที่ผลิตได้ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และราคา พบว่า เกษตรกรมีการผลิตน้ำผึ้ง 5 ชนิด คือ น้ำผึ้งลำไย ลิ้นจี่ ทานตะวัน งา และเงาะ ส่วนเกสรมี 3 ชนิด คือ เกสรไมยราพ เกสรดอกข้าวโพด เกสรทานตะวัน อื่นๆ เช่น น้ำผึ้งพร้อมรัง (honey comb) และไขผึ้ง ผลิตภัณฑ์แปรรูป น้ำผึ้งใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องสำอางครีมบำรุงผิว สบู่ และน้ำยาสระผม สบู่ผึ้ง โลชั่น ลิปปาล์ม และไขผึ้ง การตลาด และจำหน่าย เกษตรกรทั้งหมดขายส่งให้กับบริษัท ร้อยละ 71.4 จำหน่ายเอง โดยราคาน้ำผึ้งขายส่งให้กับบริษัท เฉลี่ย 129.7 บาท/กิโลกรัม ราคาเกสรผึ้งเฉลี่ย 487.5 บาท/กิโลกรัม และรวงรังผึ้ง 900 บาท/กิโลกรัม ราคาน้ำผึ้งที่จำหน่ายเอง เฉลี่ย 208 บาท/กิโลกรัม

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม มีผลกระทบต่อการใช้ผึ้ง พบว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมมีผลกระทบต่อการใช้ผึ้ง เกษตรกรทั้งหมดเห็นว่าพืชอาหารไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงผึ้ง มีผลต่อการวางแผนการผลิตของเกษตรกร ซึ่งการบานของดอกไม้คลาดเคลื่อนทำให้การเก็บน้ำผึ้งได้ปริมาณน้อยลง เกิดการล่มสลายของรัง ทำให้ปริมาณผึ้งลดลง ร้อยละ 14.3 โรคและแมลงศัตรูผึ้งมากขึ้น เกิดการล่มสลายของรัง ทำให้ปริมาณผึ้งลดลง เท่ากัน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

การรวมกลุ่มของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรทั้งหมดไม่มีการรวมกลุ่ม เป็นลักษณะต่างคนต่างเลี้ยง แต่จะมีการรวมกลุ่มตามธรรมชาติในเรื่องของข่าวสารในการเลี้ยงผึ้ง และเรื่องราคาผลผลิตน้ำผึ้ง

ปัญหาในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า มีปัญหาน้ำตาลทรายมีราคาสูง และแรงงานการเลี้ยงผึ้งมีน้อยเท่ากัน มีปัญหาการใช้สารเคมีในสวนผลไม้ ทำให้ผึ้งถูกสารเคมีจำนวนมากช่วงในการเก็บน้ำผึ้ง และพ่อค้าคนกลางไม่ซื่อสัตย์ในการชั่งน้ำผึ้ง

ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ คือ เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มการเลี้ยงผึ้งในภาคกลาง และให้หน่วยงานราชการประชาสัมพันธ์การบริโภคน้ำผึ้ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุป ดังนี้

สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์ จากการศึกษา พบว่าสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ร้อยละ 71.4 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 59.8 ปี มีสมาชิกในครัวเรือน 4.0 คน มีประสบการณ์การในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ 11.5 ปี แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์เกษตรกรใช้ทุนตัวเอง ซึ่งสอดคล้องวันเพ็ญ เจริญจิต (2553:173) ศึกษาการเปรียบเทียบการเลี้ยงผึ้งพันธุ์และผึ้งโพรงของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงผึ้งพันธุ์และผึ้งโพรงส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยประมาณ 43 ปี มีสมาชิกในครัวเรือน 4.04 คน มีประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์เฉลี่ย 5.36 ปี แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ส่วนใหญ่ใช้ทุนตัวเอง ปริมาณน้ำผึ้งเฉลี่ย 6,904.33 กิโลกรัม และยังสอดคล้องกับเมธินี กิรเกียรติ (2551:157) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก พบว่าเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 43 ปี จบการศึกษาประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน มีอาชีพหลักคือการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ มีประสบการณ์การเลี้ยงผึ้ง 7 ปี โดยใช้แรงงานจากครัวเรือน จำนวน 2 คน นอกจากนี้ยังสอดคล้องพันธุวีร์ มะโนวรรณ และรุจ ศิริสัญลักษณ์ (2560:1540) ศึกษาปัจจัยที่ผลการใช้มาตรฐานฟาร์มผึ้งของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งส่วนใหญ่เป็นร้อยละ 68.7 เป็นชาย มีอายุเฉลี่ย 51.4 ปี มีประสบการณ์การเลี้ยงผึ้งเฉลี่ย 18.3 ปี มีจำนวนรังเลี้ยงเฉลี่ย 1,138 รัง มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ย 694,500 บาท/ปี การศึกษาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งไม่สอดคล้องวันเพ็ญ เจริญจิต (2553:173) ศึกษาการเปรียบเทียบการเลี้ยงผึ้งพันธุ์และผึ้งโพรงของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงผึ้งพันธุ์และผึ้งโพรงจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และปวช. และเมธินี กิรเกียรติ (2551:157) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า จบการศึกษาประถมศึกษา พันธุวีร์ มะโนวรรณ และรุจ ศิริสัญลักษณ์ (2560:1540) ศึกษาปัจจัยที่ผลการใช้มาตรฐานฟาร์มผึ้งของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาปีที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์ มีจำนวนรังผึ้งที่เลี้ยง เฉลี่ย 124.30 รัง ซึ่งไม่สอดคล้อง เมธินี กิรเกียรติ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

(2551:157) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก พบว่าเกษตรกรมีจำนวนรังผึ้งที่เลี้ยง 278 รัง และพันธุ์วีร์ มะโนวรรณ และรุจ ศิริสัญลักษณ์ (2650:1540) ศึกษา ปัจจัยที่ผลการใช้มาตรฐานฟาร์มผึ้งของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีจำนวนรังเลี้ยงเฉลี่ย 1,138 รัง เนื่องจากในภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ มีพืชอาหารที่สมบูรณ์ ได้แก่ ลำไย ลิ้นจี่ สับเสือ ขี้เก๋ยาน กรมส่งเสริมการเกษตร (2556:23) ทำให้เกษตรกรมีจำนวนรังการเลี้ยงผึ้งจำนวนมาก สภาพการตั้งรัง ส่วนใหญ่ตั้งในสวนลำไย ลิ้นจี่ : ซึ่งสอดคล้อง กรมส่งเสริมการเกษตร (2557:67) พบว่า สถานที่ที่จะไปตั้งรัง ลำไย ลิ้นจี่ การเคลื่อนย้ายรังผึ้งของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการเคลื่อนย้ายรังผึ้งในการเลี้ยงผึ้งซึ่งสอดคล้อง : กรมส่งเสริมการเกษตร (2556:10-20) กล่าวถึง เทคนิคการเลี้ยงและการจัดการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ การจัดการฟังก่อนฤดูดอกไม้บานเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในฤดูดอกไม้บาน และมีการการเคลื่อนย้ายรังผึ้ง และสอดคล้องกับกลุ่มส่งเสริมแมลงเศรษฐกิจ การให้น้ำหวานเกษตรกร ร้อยละ 100.0 มีการให้น้ำหวานในการเลี้ยงผึ้งโดยใช้ น้ำตาลทรายขาว ร้อยละ 100.0 มีการให้เกสรเทียม ในการเลี้ยงผึ้งเกษตรกร ส่วนใหญ่ให้เกสรเทียมโดยใช้ bee power ซึ่งเป็นเกสรเทียมซึ่งสอดคล้องกรมส่งเสริมการเกษตร (2557:76-80) พบว่า การให้อาหารแก่ผึ้ง ใช้น้ำเชื่อมของน้ำตาลทรายขาว และการให้เกสรผึ้งโดยใช้เกสรจากธรรมชาติ และเกสรเทียม น้ำผึ้งที่ เก็บจากพืช ร้อยละ 90.0 เก็บจากดอกลำไย และแหล่งเงินทุนในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ร้อยละ 60.0 ใช้ทุนตัวเองทั้งหมด สอดคล้องกับมลตรี เครือทอง (2547:1) การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงผึ้งในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน พบว่า จำนวนรังผึ้งเลี้ยงเฉลี่ย ประมาณ 179 รัง เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองทั้งหมด และกู้จากสถาบันการเงินบางส่วน เกษตรกรมีการผลิตน้ำผึ้งอยู่ 2 ชนิด คือน้ำผึ้งลำไย และสับเสือ นอกจากนี้ เกษตรกรจำหน่ายผลิตภัณฑ์อื่น ๆ คือ พันธุ์ผึ้ง เกสรผึ้ง และไขผึ้ง การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมมีผลกระทบต่อการเลี้ยงผึ้ง ร้อยละ 100.0 พืชอาหารไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงผึ้ง มีผลต่อการวางแผนการผลิตของเกษตรกร ซึ่งการบานดอกไม้คลาดเคลื่อน ทำให้การเก็บน้ำผึ้งได้ปริมาณที่น้อยลง เกิดการล้มสลายของรัง ทำให้ปริมาณผึ้งลดลง ซึ่งสอดคล้อง ชลิตดา อริยเดช และสิริวัฒน์ วงษ์ศิริ (2556: 1) ศึกษาผลกระทบต่อการขยายพันธุ์ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ พบว่า สภาพภูมิอากาศแห้งแล้งทำให้อายุของต้นลิ้นจี่ ลำไย และดอกไม้ป่าแห้งเหี่ยวเร็ว ผลิตน้ำผึ้งลดลง จากน้ำผึ้งได้จำนวน 750 ตัน ลดลงเหลือ 360 ตัน ทำให้น้ำผึ้งมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ในภาคเหนือของประเทศไทยมีภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดไฟไหม้ป่าและเกิดควัน ส่งผลต่อการอพยพของผึ้ง ซึ่งย้ายรังไปอาศัยตามตึกและต้นไม้ต่างในเมืองเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Osman Kaftanoglu (2017:10) ศึกษาการเลี้ยงผึ้งในอนาคต พบว่า อากาศร้อนและแห้งจะมีผลต่อการลดอายุขัยและชีพจักรของผึ้งให้สั้นลง ซึ่งย่อมหมายถึงการลดจำนวนลงของประชากรผึ้งย่อมส่งผลต่อจำนวนและคุณภาพผลผลิตในสภาวะเขตอบอุ่นผึ้งสามารถขยายพันธุ์ได้ตลอดทั้งปีก็จริง แต่ในขณะเดียวกันสภาวะแวดล้อมแบบนี้ก็เอื้อต่อการเจริญและขยายพันธุ์เชื้อสาเหตุโรคผึ้ง รวมทั้งเป็นสภาวะที่เหมาะสมต่อการคุกคามของปรสิตชนิดต่างๆ โดยเฉพาะไรพาหะในกลุ่มวาร์วและเชื้อสาเหตุโรค *Tropilaleps mersedesea* การปฏิบัติการเลี้ยงผึ้งของเกษตรกร ตาม GAP พบว่า การปฏิบัติการเลี้ยงผึ้งตาม GAP ปฏิบัติมากที่สุด 10 ข้อ สอดคล้องกับ พันธวีร์ มะโนวรรณ และรุจ ศิริสัญลักษณ์ (2560:1540) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้

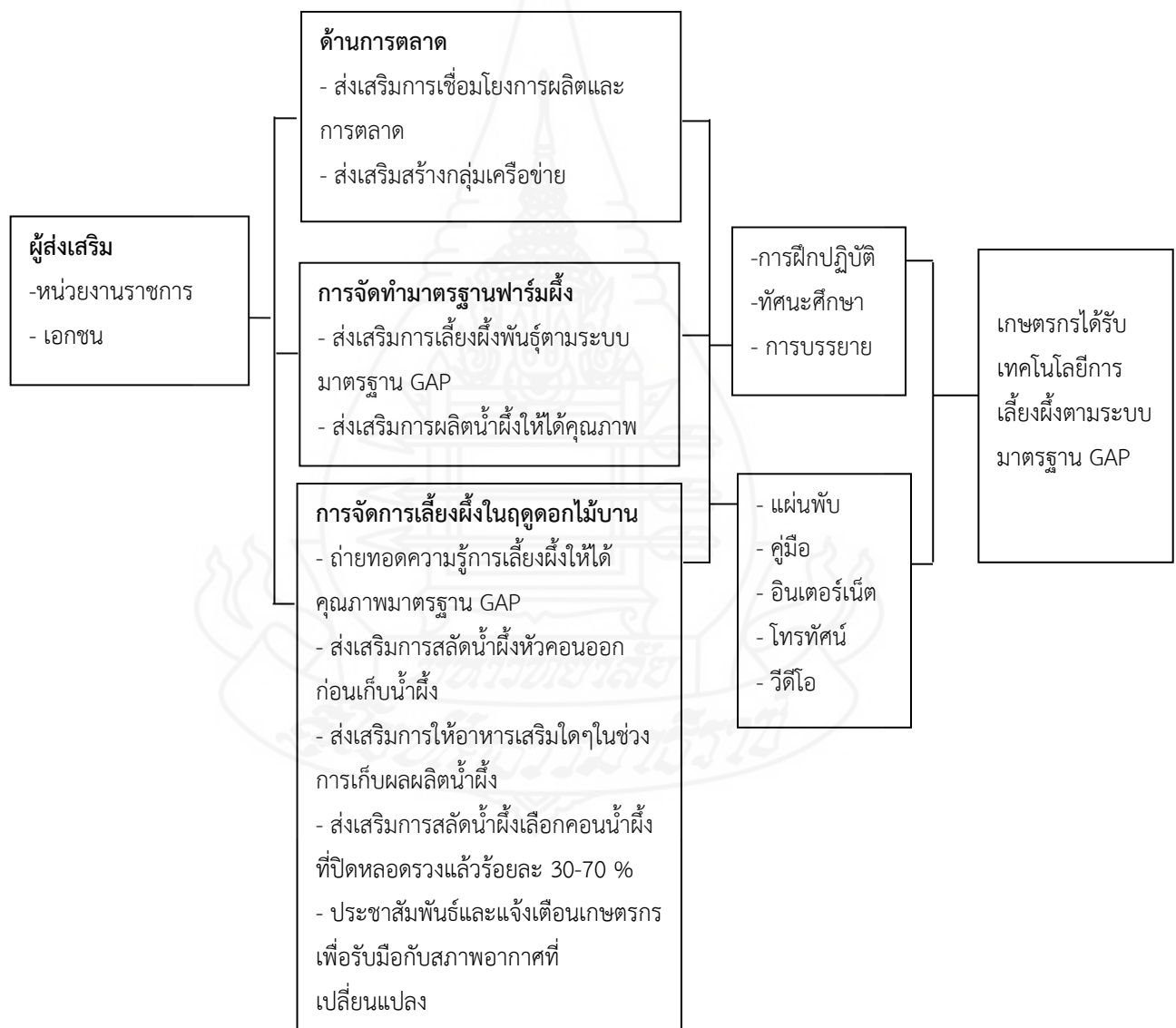

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

มาตรฐานฟาร์มผึ้งของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งในจังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 65.0 มีการใช้มาตรฐานฟาร์มผึ้งอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 33.1 มีการใช้มาตรฐานฟาร์มอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 การส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง

จากภาพที่ 1 แสดงแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

1. จากผลการวิจัยเกษตรกรเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่าเกษตรกร ปฏิบัติการเลี้ยงผึ้งตามมาตรฐาน GAP เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งมีการปฏิบัติการจัดการภายในฟาร์มผึ้ง ในหัวข้อมีตู้เก็บยาและสารเคมีแยกเป็นสัดส่วนและมีฉลากแนะนำการใช้ติดไว้ชัดเจน และการจัดการสิ่งแวดล้อม ในหัวข้อวัสดุเหลือใช้มีการจัดเก็บและทิ้งผึ้งกลบที่ถูกต้อง เกษตรกรมีการปฏิบัติน้อย ควรมีการแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรมีตู้เก็บยาและสารเคมีแยกเป็นสัดส่วนและมีฉลากแนะนำการใช้ติดไว้ชัดเจน และน้ำทิ้งจากฟาร์มผึ้ง ควรมีการบำบัดก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะ
2. ปัญหาในการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาการจัดการเลี้ยงผึ้งหลังฤดูดอกลำไยบาน การจัดการเลี้ยงผึ้งฤดูดอกลำไยบาน และการจัดการเลี้ยงผึ้งก่อนฤดูดอกลำไยบาน ควรมีการส่งเสริมทั้ง 3 เรื่อง
3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่อง ราคา หาแหล่งเงินทุน การประชาสัมพันธ์การบริโภคน้ำผึ้ง และประโยชน์ของน้ำผึ้ง และประชาสัมพันธ์การใช้สารเคมีในการป้องกันศัตรูพืชที่ถูกต้อง เพื่อลดการใช้สารเคมีในพืชอาหารของผึ้ง
4. ความต้องการส่งเสริมความรู้เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ พบว่า เกษตรกรต้องการการส่งเสริมความรู้เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ดังนี้
 - 4.1 การส่งเสริมความรู้เทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ ด้านการตลาด การจัดทำมาตรฐานฟาร์มผึ้ง และการจัดการเลี้ยงผึ้งในฤดูดอกลำไยบาน
 - 4.2 สื่อบุคคล ทางราชการ และเอกชน โดยความรู้ที่ต้องการ ได้แก่ ด้านการตลาด และการจัดทำมาตรฐานฟาร์มผึ้ง
 - 4.3 สื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับและคู่มือโดยความรู้ที่ต้องการ การจัดทำมาตรฐานฟาร์มผึ้ง
 - 4.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ วีดีโอ โดยความรู้ที่ต้องการการจัดทำมาตรฐานฟาร์มผึ้ง
 - 4.5 วิธีการส่งเสริมการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ การฝึกปฏิบัติ การทัศนศึกษา และการบรรยาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). การผลิตน้ำผึ้งคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตผึ้งและแมลงเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด
- มลตรี เครือทอง. (2547). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงผึ้งในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี
- เมธินี กิระเกียรติ. (2551). ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ของเกษตรกรในจังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , นนทบุรี
- วันเพ็ญ เจริญจิต. (2553). การเปรียบเทียบการจัดการเลี้ยงผึ้งพันธุ์และผึ้งโพรงของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ,นนทบุรี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร. (2560). ข้อมูลพื้นฐานสินค้าเกษตรปี 2559/2560

Osman Kaftanoglu. (2017). Futer of Beekeeping. น9-10

ชลินดา อริยเดช และสิริวัฒน์ วงษ์ศิริ. (2556). ผลกระทบต่อประชากรผึ้งในสภาวะการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ.

สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561 จาก, <https://www.google.co.th/search?>

https://www.google.co.th/search?rlz=1C1GCEA_enTH758TH758&ei=z4GDW-

พันธวีร์ มะโนวรรณ และรุจศิริสัญลักษณ์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้มาตรฐานฟาร์มผึ้งของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งในจังหวัด

เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561 จาก, <https://www.google.co.th/search?q=ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้มาตรฐานฟาร์มผึ้งของเกษตรกร>

https://www.google.co.th/search?rlz=1C1GCEA_enTH758TH758&ei=8puDW4aoPOuq0gLtoYf

